Hai Bụi Cây Trước Hiên

Rosemary, Lavender và cái green thumb đáng ngờ

V.N.

Có những thứ trong nhà mình không phải do mình mua, cũng chẳng phải do mình chọn, nhưng cứ ở đó lâu ngày rồi thành ra thân thuộc. Một cái ghế cũ của chủ nhà trước, một chiếc đèn treo ngoài hiên, vài viên đá lát sân, hay hai bụi cây nằm chễm chệ trước nhà. Đến lúc chúng trở thành "của mình" thì mình cũng không biết từ lúc nào.

Hai bụi cây trước nhà tôi là như vậy.

Một bụi rosemary (*Salvia rosmarinus*), một bụi lavender (*Lavandula*). Chúng vốn do chủ nhà cũ trồng và để lại. Khi tôi mới mua nhà, cả hai đều xanh tốt, trông chẳng khác gì hai người bạn cũ đã sống ở đây từ lâu, chỉ chờ chủ mới đến để tiếp tục câu chuyện.

Tôi không biết chủ cũ trồng chúng vì thích hoa, thích mùi thơm, thích làm bếp, hay chỉ vì muốn trước cửa nhà có chút màu xanh. Người Mỹ hình như có cái thú trồng những thứ vừa đẹp vừa có ích: *rosemary* có thể dùng làm gia vị, *lavender* có thể lấy hương; cả hai lại chịu được nắng và khá hợp với khí hậu khô nóng miền Nam California.

Nghe đâu người ta còn bảo trồng rosemary và lavender trước nhà để đuổi muỗi, ruồi, kiến và những thứ côn trùng không mời mà đến.

Tôi nghe vậy thì cũng hơi mừng.

Nhưng rồi tôi phát hiện ra một chuyện: muỗi không đọc sách.

Nó chẳng biết nhà tôi có rosemary hay lavender. Chiều xuống, tôi ngồi ngoài sân, nghe tiếng vo ve bên tai vẫn cứ nghe. Có hôm còn thấy nhện giăng tơ ngay trên bụi rosemary. Nhìn mạng nhện óng ánh dưới nắng, tôi nghĩ bụng: nếu rosemary thực sự có quyền lực đuổi côn trùng thì chắc chú nhện này thuộc loại chưa đọc kỹ hướng dẫn sử dụng.

Có lẽ chuyện rosemary và lavender "đuổi muỗi" cũng giống nhiều chuyện truyền miệng khác: có một phần sự

thật, nhưng người ta thường kể thêm một phần cho vui tai.

... Rosemary — chạm một cái, thơm cả bàn tay

Rosemary là một loài cây khá lạ.

Nhìn từ xa, nó chẳng có gì quá đặc biệt. Lá nhỏ, hẹp, xanh sẫm, mọc dày trên những cành hơi cứng. Không phải thứ hoa khiến người ta phải đứng giữa vườn mà trầm trồ. Nhưng rosemary có một thứ vũ khí mà nhiều loài cây khác không có: mùi thơm.

Chỉ cần đưa tay vuốt nhẹ lên một cành rosemary, rồi đưa bàn tay lên mũi, lập tức có một mùi thơm xanh, hơi cay, hơi nhựa cây, rất sạch và rất tỉnh táo. Đó là mùi của những tinh dầu nằm trong các mô của lá.

Tôi thích cái kiểu thơm này.

Nó không phải thứ nước hoa ngọt ngào cố tình quyến rũ người ta. Nó cũng không nồng nặc như một chai nước hoa bị ai đó lỡ tay xịt quá nhiều. Rosemary thơm theo kiểu của một cái cây: mộc mạc, khỏe khoắn, hơi hoang dã, nhưng thanh.

Mỗi khi chạm vào bụi rosemary trước nhà, bàn tay tôi lại thơm ngát. Có khi chỉ vô tình quệt qua lúc tưới cây, có khi tiện tay bẻ một nhánh nhỏ. Một lúc sau, mùi thơm vẫn còn vương trên tay.

Và chẳng hiểu vì sao, mỗi lần ngửi mùi rosemary, tôi lại nghĩ đến một chuyện rất Việt Nam: dầu gió xanh.

Không biết các ông các bà Việt Nam ngày xưa có ai không có một lọ dầu gió xanh trong nhà hay không. Đau đầu thì xức. Muỗi cắn thì xức. Cảm lạnh thì xức. Đau bụng cũng xức. Có khi chẳng đau gì cả mà thấy người hơi mệt mệt cũng mở nắp chai dầu ra, quẹt một chút.

Dầu gió xanh là một thứ gần như quốc dân. Nhưng thú thật, tôi chưa bao giờ thấy mùi dầu gió là một thứ mùi thơm đặc biệt dễ chịu. Nó mạnh, hăng, cay cay, có cái gì đó rất... dầu gió.

Bởi vậy, đôi khi nhìn bụi rosemary trước nhà, tôi lại nghĩ hơi ngông nghênh: Giá mấy ông bà Việt Nam ngày xưa để một nhánh rosemary trong túi áo, thay vì mang theo lọ dầu gió xanh, thì có lẽ mùi thơm sẽ dễ chịu hơn nhiều.

Đau đầu chưa chắc khỏi nhưng ít nhất người bên cạnh sẽ không phải quay mặt đi vì một làn gió dầu gió vừa bay tới.

Dĩ nhiên, đây chỉ là một ý nghĩ cho vui. Rosemary không phải dầu gió, và cũng chẳng nên dùng nó như dầu gió. Nhưng cây cỏ vốn có cái duyên của riêng nó. Chỉ cần một mùi thơm bất chợt là đủ kéo con người từ hiện tại về một kỷ niệm nào đó.

... Lavender — một mùa xuân, một mùa hè có mùi thơm

Nếu rosemary thiên về cái thơm xanh và tỉnh táo, thì lavender lại có một vẻ khác.

Lavender có cái đẹp của sự dịu dàng.

Vào mùa xuân và mùa hè, bụi lavender trước nhà tôi bắt đầu trổ những chùm hoa nhỏ màu tím. Không phải thứ màu tím quá đậm, quá rực rỡ, mà là một màu tím có vẻ hơi xa xôi, như thể nó đã được nắng California làm cho nhạt đi một chút.

Hoa lavender nhỏ xíu, mọc thành những cụm trên các cành dài. Nhìn cả bụi hoa, người ta không chú ý đến từng bông riêng lẻ mà bị cuốn hút bởi cả một đám mây tím.

Và rồi mùi hương.

Lavender có một thứ hương mà người ta thường dùng để làm tinh dầu, xà phòng, túi thơm, mỹ phẩm và đủ thứ sản phẩm chăm sóc cơ thể. Nó có một cái gì rất "thư giãn", đến mức người ta đã biến lavender thành biểu

tượng của những buổi tối yên tĩnh, phòng ngủ sạch sẽ và những giấc ngủ ngon.

Tôi thì không có ý định biến sân trước thành spa. Chỉ thấy mỗi khi lavender nở, đứng gần đó một chút cũng vui. Có lẽ vì lavender không chỉ đẹp bằng mắt. Nó đẹp bằng cả mũi. Và những loài cây như thế thường dễ trở thành ký ức.

Một bụi hoa chỉ nở vài tháng trong năm, nhưng nếu ngày nào mình cũng đi ngang qua, nhìn thấy nó, ngửi thấy nó, rồi một ngày nào đó nó biến mất, mình sẽ bất chợt thấy trước nhà thiếu mất một cái gì.

Cây cối đôi khi kỳ lạ như thế. Lúc nó còn ở đó, mình không nghĩ gì nhiều. Đến khi nó không còn, mình mới nhận ra mình đã quen với nó từ lâu.

... Hai người bạn cũ và chuyện côn trùng

Rosemary và lavender thường được nhắc đến trong danh sách những cây có mùi hương mà nhiều loại côn trùng không thích. Điều này không hoàn toàn vô lý. Các hợp chất thơm trong tinh dầu của chúng có thể có tác dụng xua đuổi hoặc làm giảm sự hấp dẫn đối với một số loại côn trùng. Nhưng từ đó mà nói rằng chỉ cần trồng hai bụi cây trước cửa là muỗi sẽ cuốn gói ra đi, thì có lẽ hơi quá đáng.

Muỗi đâu có ngây thơ đến thế.

Mùi thơm của cây khi còn nguyên trên cây không đồng nghĩa với việc nồng độ tinh dầu trong không khí đủ cao để biến cả khu vườn thành một "vùng cấm muỗi". Muốn sử dụng tinh dầu làm chất xua côn trùng, người ta thường phải chiết xuất và dùng ở nồng độ thích hợp. Còn một bụi rosemary đứng yên trong chậu thì vẫn chỉ là một bụi rosemary.

Cho nên, chuyện tôi vẫn nghe muỗi vo ve trước sân nhà chẳng có gì đáng ngạc nhiên.

Còn chuyện nhện giăng tơ trên bụi rosemary lại càng không có gì đáng ngạc nhiên.

Nhện không ăn rosemary. Nhện ăn những con vật nhỏ khác — trong đó có thể có chính những thứ mà tôi không muốn thấy trong vườn. Nghĩ theo cách đó thì chú nhện kia có khi không phải là kẻ xâm nhập. Nó là nhân viên bảo vệ. Chỉ có điều nó không được thuê, không có đồng phục, không nhận lương, và mỗi sáng lại tự ý giăng một tấm mạng mới ngay chỗ tôi định đi qua.

Thôi thì cũng đành.

Trong một khu vườn có sự sống, muốn có hoa thì phải có ong; có cây thì có sâu; có sâu thì có nhện. Muốn sân vườn hoàn toàn không có côn trùng thì có lẽ cách đơn giản nhất là đổ xi-măng hết. Nhưng lúc ấy thì cũng chẳng còn rosemary hay lavender.

... Rồi tôi dời chúng đi

Đến một lúc nào đó, tôi quyết định dời hai bụi cây sang chỗ khác.

Tôi cũng không nghĩ chuyện này có gì ghê gớm. Cây mà. Đào lên, chuyển sang chỗ mới, tưới nước đầy đủ, rồi chờ chúng bén rễ trở lại.

Tôi vốn nghĩ như vậy nhưng cây lại không nghĩ như tôi. Sau khi được dời đi, hai bụi rosemary và lavender bắt đầu héo hon, tàn tạ.

Tôi tưới nước. Chúng vẫn buồn. Tôi tưới thêm. Chúng càng buồn. Tôi nhìn chúng mà bắt đầu tự hỏi: hay là mình tưới chưa đủ? Thế là lại tưới…

Đến đây thì một người có kinh nghiệm làm vườn chắc đã bắt đầu lắc đầu.

Bởi vì rosemary và lavender vốn là những loài cây khá thích nghi với điều kiện khô ráo, đất thoát nước tốt. Chúng không phải loại cây càng thương càng tưới nhiều thì càng khỏe. Ngược lại, rễ bị giữ quá ẩm lâu ngày có thể gặp vấn đề.

Và thế là tôi bắt đầu nghi ngờ chính mình: Có lẽ tôi tưới nước nhiều quá hoặc cũng có thể tôi không có green thumb.

“Green thumb” — ngón tay xanh — là một cách nói rất dễ thương của người Mỹ để chỉ người có duyên với cây cỏ, trồng gì cũng sống, gieo hạt gì cũng mọc, cắm một cành xuống đất cũng có ngày thành cây.

Tôi thì hình như có cái gì ngược lại.

Có những người chỉ cần nhìn cây là cây xanh. Tôi nhìn cây, cây... suy nghĩ. Có những người tưới nước vừa đủ. Tôi có khuynh hướng nghĩ rằng cây đang khát. Có những người biết lúc nào phải để cho đất khô. Tôi thấy đất khô là bắt đầu áy náy.

Thế là tưới.

Có lẽ cây không chết vì thiếu tình thương. Nó chết vì tình thương quá nhiều. Đời người đôi khi cũng vậy. Có những thứ càng thương càng phải biết buông tay một chút. Cây cối cũng cần khoảng đất của riêng nó, cần ánh nắng của riêng nó, cần nước vừa đủ — chứ không phải càng nhiều càng tốt.

... Cái duyên của hai bụi cây

Bây giờ nhìn hai bụi rosemary và lavender sau khi được tôi "chăm sóc tận tình", tôi vừa thương vừa thấy buồn cười.

Chúng từng là hai bụi cây xanh tốt mà chủ nhà cũ để lại.

Tôi đến sau, chẳng trồng chúng, nhưng lại có duyên được sống cùng chúng một thời gian. Lavender cho tôi những mùa xuân, mùa hè tím nhạt. Rosemary cho tôi những bàn tay thơm mỗi khi vô tình chạm vào.

Chúng chẳng hề đuổi hết muỗi. Cũng chẳng ngăn được nhện. Nhưng chúng cho tôi một điều khác mà quảng cáo cây cỏ không bao giờ nói tới: một mối thân tình với hai cái cây không phải do chính tay mình trồng. Có lẽ đó mới là điều thú vị.

Con người thường nghĩ mình là người trồng cây. Nhưng nhiều khi chính cây mới là thứ "trồng" một ký ức vào lòng mình.

Ngày trước, hai bụi cây ấy thuộc về chủ nhà cũ. Sau đó chúng thuộc về tôi. Rồi một ngày nào đó, nếu chúng không sống nổi sau cuộc di dời của người làm vườn nghiệp dư này, chúng sẽ trở thành một phần của ký ức.

Tôi sẽ nhớ một bụi hoa tím dịu dàng mỗi mùa xuân và mùa hè.

Tôi sẽ nhớ một bụi lá nhỏ, chỉ cần chạm nhẹ là thơm cả bàn tay.

Tôi sẽ nhớ tiếng muỗi vo ve mà rosemary chẳng đuổi được.

Nhớ chú nhện vô tư giăng tơ trên bụi cây, mặc cho tôi cứ tưởng rosemary là "khu vực cấm côn trùng".

Và có lẽ tôi cũng sẽ nhớ cái tính của mình: thương cây quá mức, tưới nước quá tay, rồi cuối cùng ngồi than rằng mình không có green thumb. Nhưng biết đâu green thumb không phải là trồng cây nào cũng sống. Biết đâu green thumb chỉ là biết nhìn một cái cây, hiểu nó cần gì, và đừng làm quá nhiều.

Điều này tôi đang học.

Chậm thôi. Cũng giống như học cách chăm một khu vườn. Và nếu hai bụi rosemary và lavender kia có thể hồi sinh, tôi hứa lần này sẽ bớt thương chúng một chút.

Ít tưới hơn. Để chúng tự thở. Tự bén rễ. Tự sống.

Còn nếu chúng vẫn nhất quyết héo đi, thì tôi cũng đành chịu. Tôi sẽ coi đó là lỗi của... *green thumb.*

Chứ nhất định không phải tại tôi.